טעם להקרבת קרבנות

בעידן שלנו, בהשפעה של העולם הכללי, יש הנרתעים מהמחשבה שכאשר נקים מחדש את בית מקדשנו בירושלים, נתחיל שוב בהבאת קרבנות. שלושה טעמים מביאים הם לרתיעה זו. [א] מה יאמרו הגוים? הרי מקובל בעולם הנאור שזה רעיון פרימיטיבי, שהיה נפוץ בין הרבה אומות בתקופה קדמונית, ולמה להחיות אותו שוב בימינו כאשר אין אומה אחרת בעולם השואפת לזה?

[ב] ויש הטוענים שיש בזה אכזריות לבעלי-חיים ללא הצדקה. נכון שאדם האוכל בשר ודגים, לכל הפחות הוא מחזק בזה את בריאותו בהוספת חלבונים. אבל לשחוט בעלי-חיים בלי שתהיה לאדם תועלת ממנו, משום מה?

[ג] הרי מאז חורבן בית המקדש קבעו לנו חז"ל שהתפילות ממלאות את מקומם של הקרבנות (ברכות כו,ב). ואדרבה יש יותר התקרבות לה' על ידי רחשי-לב אישיים של האדם, או בבואו להביע במלים את תודתו להקב"ה, או בבואו לבקש מחילה וסליחה על עונותיו. וזה עדיף על מוסרו הבהמה לידי הכהנים והם שיפעלו בה מעשי ההקרבה על האש? אז למה להחליף את זה ולחזור להקרבת הקורבנות?

נשתדל כאן להפריך טענות אלו.
[א] מה שטוענים שהעולם הכללי ילעג לנו על מעשי הקרבנות, אין לנו לחשוש מזה. מובא במדרש (איכה רבה א "שָׂחֲקוּ על מִשְׁבַּתֶּיהָ") שטענו הגוים שהיהודים הם עניים כי שביעית מהזמן [=ימי השבתות כל השנה, וכן כל שנה שביעית] אינם עובדים למען פרנסתם. וכן לעגו לנו על מעשה המילה שהוא הגורם להחלשת הגוף של בני ישראל (מעילה יז,א). וכך תמיד לועגים לכל החוקים בתורה, אותם שלא מובן להם טעם (רש"י על משלי כה, ב). אלא מתחזקים אנו לנגדם בהבנה שהקב"ה הוא ריבון העולם, והוא היודע מה טוב לנו. ואם הוא קבע כך בתורה, עלינו לקיים ככל דבריו ללא חשש מהלועגים.

[ב] על הטוענים שיש בזה התנשאות המין האנושי, וגם אכזריות להרוג בעלי-חיים, נשיב כי כל אדם ואדם, בין יהודי ובין גוי, הניזון ממאכלי בשר או מדגים, נשיב לו "טול קורה מבין עיניך! ישמעו אזניך מה שאתה מוציא מפיך! באיזה היתר אתה אוכל מבעלי החיים? אתה מאשים אותנו במה שאתה עצמך נוהג!". אלא המענה שלנו לקראתם הוא כדברי הרמב"ם בפירוש המשנה (בבא קמא ד, ג) שהקב"ה ברא את העולם לפי דירוג מעלותיהם של היצורים. בני אדם

הם המעולים והחשובים לאין-ערוך יותר משאר בעלי החיים שבעולם. הקב"ה לכתחילה ברא את היצורים הנמוכים שהם יהיו למזון ולתועלת של המינים המעולים יותר. וכמו שהדגים והעופות הקטנים אוכלים עשבים או תולעים וחרקים, כך היונקים ובהמות וחיות ניזונים מאותם הדגים ועופות. ובדיוק כך, ולשם כך, ברא ה' את עולמו בשפע של בעלי חיים כדי שבני אדם יאכלו מאותם בהמות, וכל שכן מהדגים ועופות הקטנים. בעלי החיים הקטנים הם כמו משלמי-מס כלל-עולמי, ונוצרו לכתחילה כדי לבסס מעמדו של העולם על ידי שיהיו ניזונים מהם. והוא הדין בעלי חיים נוצרו שישמשו לנו אמצעי כפרה, בינינו לבין בוראנו. כיצד הם משמשים "כפרה"? נסביר זאת בהמשך.

נאמר על הקרבת הקרבנות שעליהם העולם קיים, כמפורש במשנה "על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים" (אבות א, ב). ואלמלא עיסוקנו בקרבנות [=ובימינו אפילו על ידי לימודם], אין העולם יכול להתקיים (תענית כז,ב).

עלינו כאן לעצור ולהתבונן מה יכול להיות ההסבר מדוע אין הַצְדָקָה לקיום העולם אם אין קרבנות? נציע כאן שני פירושים, האחד של מהר"ל שהוא חריף מאד, עד כדי שקשה לרובנו לקבל דבריו. ונציע פירוש אחר של הרב הירש, המתקבל יותר על דעת בני דורנו. מהר"ל האיר לנו בנושא זה, וננסח דבריו בלשוננו.

כל בן תורה צריך לקבל מבט אמת מה היחס בינינו לבין הקב"ה. נכון שהרבה מאד מהמון בני ישראל אין להם [בינתיים] יכולת שכלית או רגשית לקלוט רעיון זה. אבל האמת נשארת אמת אפילו אם רוב בני אדם אינם מקבלים אותה. בדבר זה צריכים לברר מה דעת התורה, לא מה היא דעת רוב הבריות שהם שקועים בבורות שלהם, בתאוות אישיות שלהם.

כאשר אנו מכריזים בבוקר ובערב, "שמע ישראל ה' אלוקינו ה' **אחד**', מה כוונת המלה "אחד"? לפי הרמב"ם, בתחילת ספרו "משנה תורה" היא ההכרזה שאין שום מצוי בעולם שמציאותו היא מוחלטת, נצחית ובלתי ניתנת לשינוי, כמו מציאותו של הבורא. כל נמצא אחר שיש בעולמנו הוא זמניי. כלי ברזל מתחלד, עץ נרקב, בגד מבלה, המוזלי מתאדה באויר, גם האדם נרקב באדמה, והבנינים הגבוהים, לאחר כמה מאות שנים מחליפים גם אותם בבינוי חדש. יש לכל נברא ונברא התחלתו, ויש גם סופו. צריכים להכיר אמיתות המקרא שהרמב"ם הזכיר שם "אין עוד מלבדו" (דברים ד,לה). רק הקב"ה הוא המציאות המוחלטת והבלעדית. כך יש לכוין עת שאומרים אנו מלת "אחד".

ממילא על האדם להכיר את מיעוט ערך עצמו, שתחילתו מטיפה סרוחה, וסופו לעפר רמה ותולעה, כמו שנצטוינו לזכור תמיד (אבות ג, א). כאשר מגיע אדם לבית המקדש, בעצם הוא צריך להחדיר לתודעתו שהוא עצמו קרוב לאפס, והוא חי את חייו אך ורק כדי לקיים רצונו של בורא עולם, שברא אותו. הנה מקרא מפורש "אָדָם לַהֶבֶל דָּמָה, יָמָיו כְּצֵל עוֹבֵר" (תהלים קמד, ד). ביאר שם רד"ק, זמנו ארעי וחולף מהר, כמו נשימת הבל הפה. כל אדם צריך להכיר את מוגבלות מציאותו! וזאת מביאה אותו לענוה של אמת.

בעצם, היה עולה במחשבה שימסור אדם את עצמו לאש קודש שעל המזבח, כביטוי להכרתו את האמת של אפסיותו. אבל לעומת זאת הקב"ה מנע זאת ממנו, כי רצונו שהאדם חיה יחיה ולקיים מצוות בהיותו חי. לכן עשה ה' מנגנון שהאדם יקריב "ממלא מקום" סמלי, את הפר, או הצאן, או העופות, או מנחת הסולת.

לשונו של מהר"ל: "כי כל ענין הקרבן הוא להודיע כי בהתבונן מציאות השם יתברך, אין אצל מדריגתו מציאות לשום נמצא, כי הוא יתברך נבדל מכל חומר בעולם. ואם כן במעלתו ובמציאותו אין דבר חמרי נמצא, ולכך מקריבים אליו הקרבנות לדעת כי הדברים החומרים אין להם מציאות אצל השם יתברך, שהוא נבדל מן החומר, והכל נקרב אל השם יתברך שהוא נבדל מן החומר" (גבורות השם, פרק מ').

אפשר כי מקורו של מהר"ל הוא גם בדברי רלב"ג על בראשית פרק ו, אחרי התועלת העשירית (מהד' מוסד הרב קוק, עמ' צג) זו לשונו:
"והנה תמצא בעניין הקרבנות שהם יעירו השכל וירדימו הכחות המרגישות, וזה כי בזביחת הבעל-חי ונתח אותו לנתחיו, ושרוף אותו באש, יש הכנע הנפש המרגשת מה שלא יעלם... שמפני זה יתן האדם אל לבו כי ההפסד הוא סוף כל אלו הדברים השפלים, **<u>ותכנע מפני זה הנפש הבהמית</u>** ותדאג וירדמו כחותיה".

מה שאמר רלב"ג לבטל כח הבהמיי שבאדם, כלומר לבטל מדות רעות של תאוה וגאוה, קנאה ושנאה; הכל יגיע על ידי שהאדם ישיג ענוה, וידע מה מקומו באמת בעולם, שהוא יצור נמוך קומה, וסופו להתאפס, בא שוב רעיון זה בדברי רש"ר הירש על הקרבנות, זו לשונו: "המקריב קרבן מביא בו את בחינת הבהמה שבו – זו שטעונה זיקוק. והרי הוא מקדש ומזקק את יצריו החושיים, על ידי עצם ההקרבה של ה'בהמי' שבאדם" (על ויקרא א, ב, בתרגום הישן עמ' ג) ובהמשך דבריו ביאר מה הסמליות בהקרבת כבש [הנמשך בצייתנות אחרי הרועה], או איל

[להשתמש בכח המנהיגות להועיל לציבור], או עז [לעמוד איתן נגד כל מתנגד שלילי ומזיק], או פר [כח ההתמדה לעבוד בחריצות ובשקידה]. ושם בסוף פרק א, פסוק יז, ביאור מה הסמליות בהקרבת העוף.

סוף דבר, ענין הקרבת הקרבנות שימש כבית חינוך ליהודי, להביא לידי חויה תודעתית ולהחדיר להכרת האדם שחיי עולם הזה הם חולפים ועוברים, שלא יראה עניני החומריות והנהנתנות כעיקר, שלא ישקיע בהם כל מרצו ויגיעו. ודאי דברים אלו שאני אומר לכם, חלק מכם מסתייגים מהם, וזאת מפני התרבות המקולקלת שאופפת כעת את העולם, תרבות שהיא ניגוד גמור לעקרונות תורתנו. אבל כמו בלימוד נהיגה, יש תיאוריה ויש פרקטיקה. הערב אנו כולנו עוסקים בתיאוריה, להבין במקצת מדוע התורה רואה בהקרבת הקרבנות חשיבות נחוצה.

הרב מנחם כשר, בספרו "תורה שלימה", בנספח שבסוף הכרך על פרשת ויקרא (עמ' רסה-רסו) קיבץ מדברי קדמונינו י"ב טעמים להבאת הקרבנות. אין כאן המקום להרחיב אבל אני ממליץ ללמוד דברי רבינו בחיי על ויקרא (א, ח). כבני תורה עלינו להתחנך שאין לשנות עיקרי התורה כדי שיהיו תואמים למושגי העולם המודרני, אלא אדרבה עלינו לשפר ולצחצח את מושגינו שיתקרבו לעיקרי התורה. כל שנה כאשר אנו מתחילים לקרוא בציבור עניני הקרבנות, החל פרשת ויקרא, עלינו לחפש העמקה, עלינו לחפש ידיעות נוספות מה אמרו קדמונינו.

ואם התקדמנו כמה פסיעות לקראת זאת, אשרינו! הלומד עניני הקרבנות נחשב עלינו זכות ומצוה כאילו בפועל הקריב אותם. אמר ה"חפץ חיים" (בהקדמתו ל"ליקוטי הלכות", עמ' 2) מלה שנונה. לעתיד לבוא יהיה רק אדם אחד בלבד שיכול לשמש ככהן גדול. אבל בימינו שטרם נבנה המקדש, כל אדם מישראל, יכול לזכות להיות ככהן גדול, אם ילמד ההלכות השייכות לכך.

במסכת בבא מציעא (קיד,ב) אמרו כי גם בגלות ישראל מארצו היו לומדים "ארבע סדרי": מועד, נשים, נזיקין, וקדשים. מבאר שם רש"י כי גם בימינו, הלומד קדשים "מעלה עליו הכתוב כאילו מקריבין אותן בבית המקדש".

נחזור לטענה שהתפילות שאנו מתפללים ממלאות הפעילות של הבאת קרבנות. כל התפילות מלמדות לאדם ענוה. בכל אחת משלוש עשרה הבקשות המהוות לב התפילה, האדם מכיר כי כחו דל להשיג אותם, כי יכולתו כאין ואפס להשיג אותם בלא עזרת השם ית'. התפילה באה מלשון "פליל" ענין מחשבה, כמו ראות "פניך

לא פיללתי" (בראשית מח, יא). אבל אינו דומה דיבור פינו לעצם ההתרשמות החזקה הבאה מהקרבת הבהמה, וראיית העלאתה כקרבן, וכדברי רמב"ן על תחילת ויקרא, ההשפעה הנפשית היא עמוקה.

אני יודע שתשאלו, אם כן כיצד אירע חורבן בית ראשון והשני? הרי הקריבו קרבנות? ההבדל הוא שהם הקריבו כדי לתת שוחד לא-ל שלא יענישם. המשיכו לחטוא והקרבנות ישמשו "כיסוי". אספר לכם סיפור. הרב צבי יהודה קוק נסע פעם עם הרב אליעזר ולדמן [שסיפר לי סיפור זה]. בסוף הנסיעה הנהג פנה אל הרב והודיע לו "תסלח לי, אבל אני אפיקורוס". שאל אותו הרב "למה?" ענה לו "אלוהים הרוצה שנביא לו מתנות, שדורש שניתן לו, בעיני זה לא אלוהים ". ענה לו הרב: "אתה צודק, גם אני כופר באלוהים כזה. אבל הקב"ה שאנחנו עובדים אותו אינו רוצה לעצמו כלום! הכל הוא עושה כדי לרחם עלינו, להיטיב אתנו! הכל הוא למעננו!".

צריכים לזכור [ע"פ מגילה טז, א) כי עת שבא המן מוביל את הסוס ולבושי-מלכות להוליך את מרדכי ברחוב העיר, מצא את מרדכי מלמד לתלמידים הלכות קמיצה של קרבן העומר. הרי זה אירע ביום שני של פסח, עת שהיינו פעם מקריבים העומר במקדש. הודה המן שהלימוד בקרבנות ניצח אותו ואת מזימתו. כן ינצח לימוד הקרבנות לכל אויבינו ושונאינו.